

КОРНІЛОВА

Олена Владиславівна
Elarto17@gmail.com

УДК 656.224.072.44

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ
В УКРАЇНІ

БОРБЛІК

Карина Едуардівна
Karyna.borblyk@gmail.comTHE FEATURES OF UKRAINIAN
TOURISM DEVELOPMENTк.е.н., доцент, Донецький
університет управлінняасистент кафедри, Донецький
національний університет
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського

Стаття присвячена визначенню стану розвитку туризму в Україні. В роботі визначено місце туризму в українській економіці та його функції, проведено аналіз загальних тенденцій та особливостей формування туристичних потоків, запропоновано заходи щодо розвитку туризму в промислових районах України, запропоновані напрямки для розвитку туризму за сучасних економічних умов. Аналіз стану туризму в Україні показав, що доходність цієї галузі, перш за все, залежить від збільшення туристичних потоків, а також політики державної підтримки внутрішнього туризму та створення привабливого для інвесторів інвестиційного клімату.

* * *

Статья посвящена определению состояния развития туризма в Украине. В работе определено место туризма в украинской экономике и его функции, проведено анализ общих тенденций и особенностей формирования туристических потоков, предложены направления дальнейшего развития туризма в современных экономических условиях. Анализ туризма в Украине показал, что доходность этой отрасли, прежде всего, зависит от увеличения туристических потоков, а также политики государственной поддержки внутреннего туризма и создания привлекательного для инвесторов инвестиционного климата.

* * *

Introduction. Overall trends of Ukrainian touristic industry progress are given in this article. The place of tourism in the Ukrainian economy and its functions was identified in this work. The analysis of the general tendencies and features of formation of tourist streams, directions of the further development of tourism are offered.

Purpose. The purpose of the article is to study the state of tourism in Ukraine, and based on the analysis conducted, to provide recommendations for its further progress.

Results. The author defines Ukraine as a country with great potential for the development of both internal and external tourism. The article analyzes the problems and describes peculiarities of tourism industry in Ukraine. The analysis of the tourist flows in Ukraine is made: there are analyzed the number of foreign tourists in Ukraine by countries and Ukrainian tourists going to foreign countries. The paper suggests measures to develop tourism in industrial districts of Ukraine. In these regions should be start develop a new type of tourism - industrial tourism. Using Travel Hub system not only reduce time cost of potential consumers and optimize travel costs, but also to help them independently develop routes, to choice hotels and get qualification advice for travel safety experts. Important in the development of tourism is also improving the current regulatory framework, improving the condition of the national transport network and international transport corridors, increasing their throughput capacity.

Conclusion. The development of tourism at the present situation of economics functioning in Ukraine requires to search new tourism service systems sources, tourist products and new financing this industry. Government support and provision of guarantees to investors will provide the tourism industry with opportunities for rapid development and increase revenues to the budget of the country.

Ключові слова: туризм, тенденції розвитку, аналіз, чинники, в'їзний туризм, виїзний туризм, функції, перспективи

Ключевые слова: туризм, тенденции развития, анализ, факторы, въездной туризм, выездной туризм, функции, перспективы

Keywords: tourism, development trends, analysis, factors, inbound tourism, outbound tourism, functions, prospects

ВСТУП

Розвиток туризму безпосередньо впливає на зростання валового національного продукту країни, а також стимулює розвиток інших галузей економіки, які формують інфраструктуру ринку туристичних послуг.

Слід відмітити, що туризм в деяких країнах є основним джерелом надходжень до бюджету. Так, за даними Всесвітньої організації туризму про рівень доходів від туристичної галузі, найбільший дохід на одного мешканця складає 17621 дол. США на Бри-танських Вергинських островах, а в ТОП-25 країн, які найбільше заробляють на туризмі, входять такі Європейські країни, як Люксембург, Кипр, Мальта, Австрія, Хор-

ватія [1]. Щодо України, то підрахунки доходу від туризму на одного мешканця в державі навіть не проводяться.

В сучасній економіці, туризм стає одним із найприбутковіших видів підприємництва. Тому для України розвиток туризму може стати одним із джерел надходження іноземної валюти, сприяти підвищенню рівня зайнятості та якості життя населення. Розвиток туризму в Україні, останнім часом, хоча і проходить в умовах нестабільної економічної та політичної ситуації, але вже показав стійку динаміку до зростання. Це свідчить про те, що Україна має значний потенціал в цій сфері, і, за певною підтримкою держави та надання

гарантій для інвесторів, туристична галузь може стрімко розвиватись і стати бюджетотворюючою для країни.

Висування туризму на передові позиції в економіці різних країн поживило інтерес дослідження проблем розвитку туризму серед вітчизняних науковців, таких як А.В. Бодрова, Ю.О. Ольвінська, Н.В. Мельник, В.Ю. Пестушко, З.В. Юринець, В.О. Цибульський та інші. Але внаслідок масштабних змін, які відбуваються в туристичній індустрії, як в Україні, так і світі, дослідженню новітніх тенденцій слід приділяти постійну увагу.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідити стан туризму в Україні та на основі проведеного аналізу надати рекомендації щодо його подальшого розвитку.

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, офіційних сайтів, та даних досліджень Всесвітніх туристичних організацій. При проведенні дослідження використано методи аналізу, синтезу, порівняння, групування та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Туризм можна розглядати у широкому сенсі слова, як галузь, або сферу діяльності, та у вузькому значенні – відповідно до інтересів різних учасників – суб'єктів туристичного ринку, які формують сукупний попит та сукупну пропозицію на ринку туристичних послуг.

Як визначається у ст. 1 закону України «Про туризм», туризм – це «...тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування» [2].

Загальними чинниками, які сприяють розвитку туризму в будь-якій країні є кліматичні, історико-культурні, можливість забезпечення достатнього рівня безпеки для туристів, високий рівень якості туристичних послуг та державна підтримка розвитку даної галузі [3, с.225].

Туризм впливає на соціальний розвиток регіонів і країни в цілому, виконуючи ряд основних функцій (рис. 1).

Рис. 1. Функції туризму

Відтворювальна, або оздоровча функція туризму, дозволяє відновити сили й внутрішні ресурси людини, витрачені під час праці та виконання повсякденних побутових обов'язків. Причому оздоровчий ефект поділяється на лікувальний і профілактичний.

Розважальна функція туризму дозволяє раціонально використовувати вільний час людини.

Пізнавальна (освітньо-виховна) функція туризму сприяє всебічному розвитку особистості, формуванню почуття патріотизму, моральних та естетичних якостей, розширенню знань людини з країнознавства і природознавства, історії та культури.

Економічна функція туризму сприяє розвитку соціально-економічної інфраструктури регіону, збільшенню кількості зайнятих. Туризм є джерелом поповнення місцевих бюджетів.

Туризм поділяється на внутрішній та зовнішній (іноземний). Основну частку в доходах від туризму економічно розвинутих країн займає внутрішній туризм. Найбільше помітний вплив надходжень внутрішнього туризму в Німеччині – понад 87 % усіх доходів від туризму [3, с. 226].

В Україні більше 70 % населення ніколи не поки-

дали межі країни. Тому з покращенням рівня життя, розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг Україна має великий потенціал зростання як внутрішнього так і зовнішнього туризму. Однак, на сьогоднішній день, цей потенціал недостатньо повно розкрито. Про це свідчить частка туристичної галузі в структурі ВВП України, яка протягом останніх років знаходиться в межах 2,0-2,5 %. До основних перешкод, що гальмують розвиток туристичної сфери в Україні, можна віднести економічні, політичні, екологічні.

В Україні регіони мають різну туристичну спрямованість і ступінь розвинутої туристичного ринку. Найбільш привабливими для туристів завжди були Закарпаття, Одеська, Херсонська, Миколаївська та Запорізька області, доходи від туризму в яких рік від року збільшуються, тоді як туризм в Дніпропетровській, Луганській і Донецькій областях розвивається повільними темпами.

Є недооціненими туристично-рекреаційні сфери старопромислових регіонів України. Хоча в індустріально-промислових містах Дніпропетровщини, таких як Кривий Ріг, Марганець, Нікополь в останні роки

розвивається індустріальний туризм, який задовольняє пізнавальні потреби населення із ознайомленням з виробництвом, технікою та технологіями [4, с. 9].

Розвиток екологічного туризму пов'язаний із збільшенням попиту населення до відвідування місць з незмінним або мало зміненим природним середовищем. В Україні екотуризм знаходиться на стадії розвитку і частіше його називають «зеленим», «сільським» або «агротуризмом», «етно-культурний» туризм. Екотуризм не тільки приносить прибуток, а й сприяє поширенню пропаганди збереження екосистеми.

Перешкодою у розвитку туризму в Україні є незадовільний стан шляхів і низька пропускна спроможність міжнародних транспортних коридорів (МТК).

Розвиток сільського туризму потребує вирішенню проблеми приведення стану вітчизняних транспортних мереж та послуг у відповідність до норм і стандартів ЄС.

Видом туризму, що розвивається в Україні, є винний туризм. Основними регіонами, де розвивається

винний туризм є Закарпаття, Одеська та Херсонська області, де великі і малі виноробні підприємства можуть підвищити попит на свою продукцію та закріпити свої позиції на вітчизняному ринку і отримати можливість виходу на міжнародні ринки [4].

Перспективним для України може стати й медичний туризм, але його розвиток є можливим лише за умов отримання інвестицій та вдосконалення медичного страхування.

Враховуючи істотну відмінність вітчизняних регіонів за рівнем і можливостями рекреаційного розвитку, а також станом транспортної та готельної інфраструктури, ефективно вирішити проблему туристичної галузі в Україні тільки з центру вельми складно. Необхідно активно залучати до цього процесу регіони. Отже, всі регіони України мають необхідний туристично-рекреаційний потенціал для розвитку індустрії туризму з орієнтацією як на внутрішніх, так й іноземних туристів. Динаміку в'їзного та виїзного туризму в Україні протягом 2015-2017 рр. представлено на рис. 2.

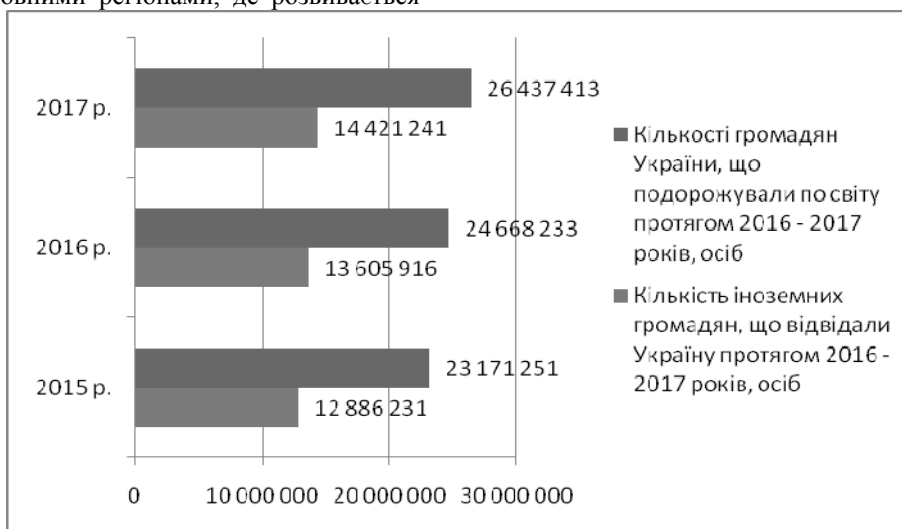

Рис. 2. Динаміка в'їзного та виїзного туризму в Україні протягом 2015-2017 рр.

За даними адміністрації Державної прикордонної служби України нашу країну відвідало 14,4 млн. іноземних туристів, що на 6 % більше, ніж в 2016 р. і на 11,8 % більше, ніж у 2015 р. [5].

У табл. 1 представлено аналіз динаміки і структури туристських потоків країн-лідерів за відвідуванням України у 2016-2017 рр..

Так, за даними офіційної статистики, в Україні у 2017 р. значно збільшився потік іноземних туристів з Білорусі на 49,5 %, Туреччини – на 33,3 %, Німеччини – на 22,5 % та Ізраїлю – на 20,2%. Та навпаки, зменшилась чисельність туристів, що прибули до України з Угорщини на 16,6 %, Словаччини – на 10,8 %, Польщі – на 4,2 % та Росії на 1,4 %. Зростання кількості іноземних туристів сприяла невелика, у порівнянні з іншими країнами, вартість проживання. На збільшення кількості іноземних туристів у 2017 р. вплинуло проведення конкурсу Євробачення.

Лідерами країн, до яких спрямовувався потік українських туристів впродовж 2016-2017 рр., стали Німеччина, Румунія та Угорщина. У табл. 2 представ-

лено динаміку та структуру виїзного туризму в Україні у топі десятка країн, які відвідувались громадянами України.

Запровадження безвізу з країнами ЄС вплинуло на збільшення у 2017 р. потоку українців до країн Європейського Союзу. Так, потік українських туристів до Німеччини збільшився протягом аналізованого періоду на 7,8 %, до Румунії – на 21,9 %, а до Угорщини – на 7,8 %. Крім того, зростання потоку подорожуючих українських туристів спостерігається до Єгипту (на 75,5 %) та Туреччини (на 27,3 %). Водночас зазнали незначного скорочення чисельність українських туристів, що відвідували Словаччину (на 3,5 %) та Польщу (на 1,2 %).

Слід зауважити, що внутрішні туристичні потоки забезпечені в'їзними потоками на 70-80 % і лише на 20-30 % – вітчизняними туристами. Після анексії Криму та втрати контролю з боку держави на частині території Донбасу, туристичний потік різко скоротився, так у 2014 р. він зменшився на 40 %, а у 2015 р. ще на 20 %.

Таблиця 1

Аналіз динаміки і структури туристських потоків країн-лідерів за відвідуванням України у 2016-2017 рр.

Країна	2016 рік		2017 рік		Приріст,%
	осіб	частка,%	осіб	частка,%	
Молдова	4474151	32,88	4548192	31,51	1,6
Росія	1542631	11,34	1521038	10,55	-1,4
Білорусь	1827751	13,43	1521038	18,95	49,5
Польща	1195089	8,78	1144391	7,94	-4,2
Угорщина	1271173	9,34	1059838	7,35	-16,6
Румунія	775823	5,7	792870	5,5	2,2
Словаччина	410732	3,02	366327	2,54	-10,8
Туреччина	206706	1,52	275506	1,91	33,3
Ізраїль	217160	1,6	261119	1,81	20,2
Німеччина	171455	1,26	210056	1,46	22,5

Таблиця 2

Аналіз динаміки і структури потоків українських туристів у країни відвідування у 2016-2017 рр.

Країна	2016 рік		2017 рік		Приріст,%
	осіб	частка,%	осіб	частка,%	
Молдова	1655775	6,7	1680353	6,4	1,5
Росія	3 859820	15,6	4376423	160,5	13,4
Білорусь	1114457	4,5	1186466	4,5	6,5
Польща	10111086	40,9	9990978	37,8	-1,2
Угорщина	2893370	11,7	3118758	11,8	7,8
Румунія	857728	3,5	1045424	3,9	21,9
Словаччина	887120	3,6	854657	3,2	-3,5
Єгипет	417949	1,7	733597	2,8	75,5
Туреччина	930657	3,7	1185051	4,5	27,3
Німеччина	275987	1,1	344150	1,3	24,7

Девальвація гривні протягом 2014 р. вплинула на недоступність для більшої частки населення подорожей за кордон, але, у той же час, надала додаткові можливості для внутрішнього туризму. Вже у 2015 р. ринок туризму розпочав своє відновлення, в першу чергу, за рахунок розвитку внутрішнього туризму. У 2015 р. внутрішній туристичний потік в Україні зріс у середньому на 30-40 %. Але з встановлення безвізового режиму для громадян України із країнами ЄС у червні 2017 р., значно позвало виїзний потік туристів з України за кордон.

Відбулися зміни і у внутрішніх потоках туристів. Українці, які раніше надавали перевагу відпочинку у Криму, змінили свої пріоритети після Російської окупації півострова і тепер обирають інші місця для відпочинку на узбережжі Чорного та Азовського морів, найбільш затребуваними стали міста Одеса, Херсон та Миколаїв.

2017 рік в Україні було оголошено «Роком туризму». Зростанню зацікавленості у отриманні якісних туристичних послуг сприяє проведення постійного рейтингу серед туристичних операторів, яких на со-

годні в Україні працює біля 100, більшість з яких входить до Всеукраїнської Асоціації Туристичних Операторів, а також в інші міжнародні організації.

Розвитку внутрішнього туризму в Україні буде сприяти реалізація з 2017 р. Порядку встановлення категорій готелям від 1 до 5 зірок. Оцінювання готелів на відповідність вимогам державних стандартів відтепер буде проводитися органами сертифікації, які акредитовані Національним агентством з акредитації України. Наявність зірок дозволить туристам краще орієнтуватися при виборі свого розміщення, відтак сприятиме покращенню якості обслуговування та розвитку конкуренції на ринку туристичних послуг.

На рис. 3 представлено динаміку кількості туристів, які отримали послуги туроператорів та турагенств в Україні протягом 2012-2017 рр.. Статистичні данні свідчать про те, що організований туристичний потік у 2017 р. майже досяг рівня 2012 р. і це без урахування непідконтрольних територій Криму та Донбасу. Розвитку туризму в Україні буде сприяти прийняття у 2017 р. Стратегії розвитку туризму та курортів [6].

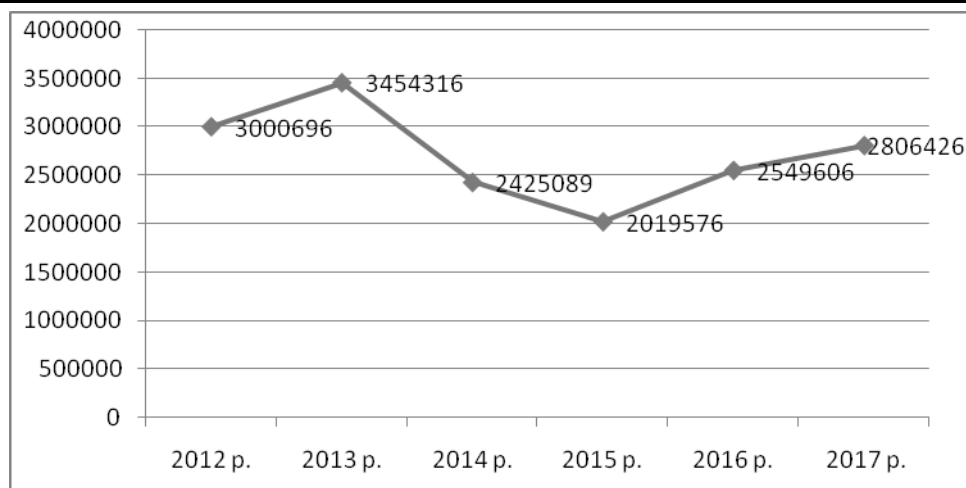

Рис. 3. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами в Україні протягом 2012-2017 рр.

Але для залучення іноземних інвестицій у галузь туризму потрібні більш рішучі дії з боку держави. Слід позбавити на певний час інвесторів-забудовників від сплати податку на землю, як це було зроблено в Грузії та Туреччині, а також розробити механізми довгострокової (на 20-40 років) оренди землі.

Travel Hub, де потенційні туристи зможуть ознайомитись за допомогою віртуальних мереж із маршрутами, які пропонують туроператори, знайти або замовити подорож на свій смак або самостійно розробити собі маршрут, обрати готелі в місцях зупинок. Також тут можна отримати кваліфіційну пораду спеціалістів в області туризму та ознайомитись із позитивними та негативними відгуками.

Використання системи Travel Hub дозволить потенційним споживачам не тільки оптимізувати витрати на подорожі, а також самостійно розробляти маршрути, обирати готелі та одержувати кваліфікаційні поради спеціалістів щодо безпеки подорожей.

ВИСНОВКИ

Аналіз стану туризму в Україні показав, що дохідність цієї галузі, перш за все, залежить від збільшення туристичних потоків, а також політики державної підтримки розвитку внутрішнього туризму, спрямованої на розвиток курортних та лікувальних-профілактичних та культурних закладів.

Розвиток туризму в сучасних умовах функціонування економіки в Україні вимагає пошуку нових джерел фінансування цієї галузі. Державна підтримка та надання гарантій інвесторам дозволять туристичній індустрії швидко розвиватись та збільшати надходження до бюджету країни, що в свою чергу, забезпечить комплексний розвиток регіонів і дозволить зберегти екологічну рівновагу та історичну і культурну спадщину.

Список використаних джерел

1. TOP 25 стран, зарабатывающих на туризме. URL: [http://finance.bigmir.net/news/economics/17650-TOP-25-stran-](http://finance.bigmir.net/news/economics/17650-TOP-25-stran-zarabatyvayushih-na-turizme)

[zarabatyvayushih-na-turizme](http://finance.bigmir.net/news/economics/17650-TOP-25-stran-zarabatyvayushih-na-turizme). (дата звернення 19.08.2018).

2. Закон України "Про туризм", №1282-IV, в редакції від 18.11.2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>. (дата звернення: 20.08.2018).

3. Пестушко В.Ю. Туризм як джерело доходів. Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка. 2015. Вип. 6. С. 223-228.

4. Любіцева О.О. Індустріальний туризм: від дефініції до бренду. Матеріали I-го міжнародного науково-практичного форуму. Кривий Ріг. 2013. С. 7-10.

5. Інформація щодо відвідування України іноземними туристами та виїзду громадян України за кордон у 2017 році: за даними офіційного сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 21.08.2018).

6. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: розпорядження Кабінету Міністрів України, № 168-р, від 16.03.2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas> (дата звернення: 22.08.2018).

References

1. TOP 25 countries earning on tourism. URL: [http://finance.bigmir.net/news/economics/17650-TOP-25-stran-](http://finance.bigmir.net/news/economics/17650-TOP-25-stran-zarabatyvayushih-na-turizme)

2. Law of Ukraine "About Tourism", № 1282-IV, in the wording of November 18, 2003. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>

3. Pestushko V.Yu. Tourism as a source of income. Scientific notes of Sumy MPU named after AS Makarenko. Sumy. 2015. Iss. 6. pp. 223-228 (in Ukraine).

4. Lyubitseva O.O. Industrial tourism: from definitions to brand. Materials of the I-th International Scientific and Practical Forum. Kryvyi Rih. pp. 7-10.

5. Information on visiting Ukraine by foreign tourists and departure of Ukrainian citizens abroad in 2017: according to the official website of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>

6. On approval of the Tourism Development and Resorts Strategy for the period up to 2026: Cabinet Ministers of Ukraine, № 168-p, on March, 16, 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249826501>